

дукт активності інститутів держави і розвивається навколо «каркаса» інститутів держави» [2, с. 15].

На думку Ю. І. Семенова, «сутність етнічної спільності найбільш яскраво проявляється в етнічних процесах: етнічної асиміляції, етнічного злиття, етнічного включення і етнічного розщеплення. Вони відбуваються стихійно і багато в чому незалежно від свідомості і волі людей. Сутність же нації найбільш чітко виражається у національних рухах, які представляють собою діяльність мас людей, спрямовану на досягнення певних цілей, причому найчастіше політичних. Нація в цих рухах виступає як певна суспільна, перш за все політична, сила, з якою треба рахуватися» [3, с. 248]. З точки зору С. Е. Рибакіна, «відмінність між етносом і нацією на рівні особистості зумовлено різною природою цих феноменів – природною у етносі і в певному сенсі штучною у нації» [4, с. 36]. Тому нація – це більш символічна соціальна структура, яка виражена в почутті приналежності індивіда або групи до певної спільноти громадян держави. Тобто не всі нації є етносом (азербайджанці) та не всі етноси є націями (цигани, народи мунда та ін.). Частіше одна нація включає декілька етносів (американці, французи, китайці, в'єтнамці, росіяни та ін.), які пов'язані між собою політично.

Саме тому, Соколовський С. В. наголошує, що «поняття «національна меншина» – це перш за все правове поняття» [5, с. 6]. Цікавою є думка чеського вченого Леоша Шагани: «У різних країнах цей термін трактується по-різному: десь кажуть «етнічні групи», десь – «мовні групи», а де і – «етнічні меншини». Я віддаю перевагу терміну «етнічна група», тому що, користуючись цим терміном, я можу говорити і про чехів, і про індіанців – про всіх. Тобто, я застосовую цей термін по відношенню до всіх національностей. Так чи інакше, кожен народ – меншість по відношенню до будь-якого іншого народу. Але коли ми говоримо про меншини, ми маємо на увазі народи, що живуть у складі якої-небудь держави, чисельність яких невелика порівняно з державотворчими народами. Наприклад валлійці у Великобританії або саами в Норвегії і так далі» [6].

Виходячи з вищенаведеного, розглядати термін «національна меншина» завжди треба у контексті певної держави та як правову категорію.

У правовій науці існує багато різних визначень поняття «національна меншина». Виділимо схожі риси всіх цих визначень національної меншини:

- 1) це певні етнічні групи;
- 2) проживають на території певної держави;
- 3) є громадянами цієї держави;
- 4) самоідентифікують себе як представники іншої нації.

У деяких визначеннях вказується, що національними меншинами є етнічні групи, які не визнають себе корінним населенням певної держави. З цим не можна погодитися. Наприклад, індіанці хоча і є корінним народом Північної Америки, однак є національною меншиною, та ж ситуація з австралійськими аборигенами. Тому доцільним вважаємо вживання терміну «державотворча нація» замість «корінне населення». Інколи автори вказують на компактність проживання нацменшин на певній території з метою отримання автономії. Дійсно деякі національні меншини, які проживають на певній території держави прагнуть до автономії, а іноді і до незалежності. Прикладом можуть бути каталонці, баски, шотландці, ірландці, грузинські вірмени, вірмени Карабаху, тибетці тощо. Але це пов'язано, насамперед, з тим, що саме ці нації є автохтонами на цій території і тут іде мова про міжнародний принцип права нації на самовизначення.

Проблемним питанням є сам факт визначення меншини. Як саме визначити чи є та чи інша етнічна група національною меншиною у певній державі. Відносно цього є три критерії: кількісний, якісний та «індивідуальне ставлення». За кількісним критерієм меншиною є національна група, яка складає менше половини іншої частини населення. Однак іноді населення країни може бути досить різномірним та ні одна група не буде складати більшість. До того ж бувають випадки, коли національна меншина у країні взагалі, є більшістю на певній території (чеченці, татари, валлійці, баски, каталонці тощо).

дають, по-перше, нижчі касти (хоча за кількістю вони є більшістю), по-друге, релігійні конфесії (не індуїсті), по-третє, етнічні групи.

Є країни, які взагалі не визнають національні меншини (Франція, Туреччина, Росія, КНДР). Позиція Франції спирається на положенні про рівноправ'я всіх французів, незважаючи на національність та релігію. Тож законодавець прирівнює всіх громадян Франції до французів, незважаючи на етнічне походження. Однак це призводить до конфліктів з етнічними меншинами (зокрема, з арабською громадою). Туреччина не визнає національних меншин на своїй території, щоб не надавати рівних з турками прав курдам (які прагнуть до незалежності або широкої автономії) та амшенцям (вірменам Туреччини). Саме з цією метою турками визнаються всі, хто розмовляє турецькою мовою (мовний критерій), що призводить до нівелювання поняття національна меншина.

Але все ж у Європі можна помітити тенденцію демократичного відношення до меншин. До того ж багато країн Європи є поліетнічними, що виключає саму можливість ігнорування національних меншин (виняток – Франція), котрими визнаються громадяни відповідних країн, які самоідентифікують себе з іншою етнічною групою, мають культурну, мовну та релігійну самобутність.

Висновки. Таким чином, ми розглянули основні проблеми та підходи до визначення поняття «національна меншина» та співвідношення з поняттям «етнічні меншини». Вивели основні критерії виділення меншин: кількісний, якісний та індивідуальне ставлення.

Законодавства різних країн по різному підходять до визначення того, хто є національною меншиною: етнічні групи (Італія), мовні групи (Індія), расові групи (США) або релігійні (конфесіональні) групи (Ізраїль, Ліван, Сирія). До того ж іноді є і додаткові ознаки, які виділяють меншину, наприклад, каста у Індії. Окрім цього, є держави, які повністю заперечують існування національних меншин через правові (Франція, Росія) та політичні (Туреччина, КНДР, Росія) аспекти.

Список літератури

1. Заринов И. Ю. Исторические рамки феномена этничности / И. Ю. Заринов // Этнограф. обозрение. – 1997. – № 3. – 60 с.
2. Дахин А. В. Соотношение этнической и национальной идентичности. Россия, Южная Корея, Канада / А. В. Дахин // Философ. науки. – 2003. – № 9. – 52 с.
3. Семенов Ю. И. Этнос, нации, расы / Ю. И. Семенов // Социальная философия : учебник / под ред. И. А. Гобозова. – М. : Издатель Савин С. А., 2003. – 408 с.
4. Рыбаков С. Е. Анатомия этнической деструктивности. 1. Два облика национализма / С. Е. Рыбаков // Вестник МГУ. Серия 18, Политология и социология. – 2001. – № 3. – 70 с.
5. Соколовский С. В. «Понятия «национального меньшинства» у нас нет» / С. В. Соколовский // Этнограф. вестник. – 2014. – № 4. – 42 с.
6. Матеріали інтерв'ю з Леошом Шагави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://murtazali.livejournal.com/128571.html>.
7. Klineberg O. The study of Multinational Societies / O. Klineberg // Multinational Society. Papers of the Ljubljana Seminar Rowley. – 1975. – 150 p.
8. Capotorti F. Study on the rights of the persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities / F. Capotorti // Human Rights Study Series. – 1978. – № 5. – 100 p.
9. Пояснювальна доповідь до Рамкової конвенції про захист національних меншин від 1 лютого 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_ru.pdf

Стаття надійшла 17.04.2015 р.

А. М. Мхитарян, аспирантка
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
кафедра конституционного права и правосудия
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ОТНОСИТЕЛЬНО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «НАЦИОНАЛЬНОЕ МЕНЬШИНСТВО» В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Резюме

Статья посвящена определению понятия «национальное меньшинство». Рассмотрены проблемные аспекты сущности этого термина и соотношение теоретических определений с действительностью. Также охарактеризованы основные подходы понимания этого понятия в зарубежных странах.

Ключевые слова: национальное и этническое меньшинство, этноконфессиональный признак, полиэтничность, мультикультуризм.

A. M. Mkhitarian, Postgraduate
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Constitutional Law and Justice
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

REGARDING THE DEFINITION OF «NATIONAL MINORITY» IN FOREIGN COUNTRIES

Summary

The article is devoted to the definition of «national minority». Consider the problematic aspects of the essence of this term and the ratio of the theoretical definitions of reality. Also describes the main approaches and principles in foreign countries.

Key words: national and ethnic minority, ethno-confessional character, polyethnicity, multicultural.